# Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

**Valtioneuvoston selonteko: Suomen kehityspolitiikka**

**Ulkoasiainvaliokunnalle**

## JOHDANTO

### *Vireilletulo*

Valtioneuvoston selonteko: Suomen kehityspolitiikka (VNS 1/2016 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava ulkoasiainvaliokunnalle.

### *Asiantuntijat*

Valiokunta on kuullut:
- apulaisosastopäällikkö Riikka Laatu, ulkoasiainministeriö
- neuvotteleva virkamies Leena Pentikäinen, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Satu Leino, sosiaali- ja terveysministeriö
- kansainvälisen työn apulaisjohtaja Saara Lehmuskoski, Kirkon Ulkomaanapu
- toimitusjohtaja Jaakko Kangasniemi, Teollisen yhteistyön rahasto Oy (FINNFUND)
- kansalaisyhteiskunta-asiantuntija Auli Starck, Kepa ry
- toiminnanjohtaja Janne Ronkainen, Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASK ry
- toiminnanjohtaja Elina Multanen, Suomen UN Women - Finlands UN Women ry
- johtava asiantuntija Hilkka Vuorenmaa, Väestöliitto ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Suomen Yrittäjät ry
- Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- Yhdistyneiden kansakuntien ympäristöohjelma (UNEP)
- taloustieteen tohtori Ritva Reinikka

Valmis
5.0

## VALIOKUNNAN PERUSTELUT

### *Yleistä*

Valtioneuvosto tuo hallituksen kehityspolitiikan linjauksen eduskunnan käsiteltäväksi selonteon muodossa. Kehityspolitiikan vaikuttavuutta ja johdonmukaisuutta eduskunta arvioi vuonna 2014 annetun valtioneuvoston selonteon pohjalta (VNS 5/2014 vp), mutta aiemmin hallitukset ovat linjanneet kehityspolitiikkaa hallituskausittain vaihtuvassa kehityspoliittisessa ohjelmassa. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää valtioneuvoston menettelyä hyvänä ja katsoo, että kehityspoliittinen selonteko antaa hyvän pohjan Suomen kehitysyhteistyölle ja -politiikalle. Valiokunta käsittelee selontekoa oman toimialansa osalta keskittyen erityisesti naisten ja tyttöjen oikeuksiin ja tasa-arvoon sekä työelämän kysymyksiin.

Selonteossa Suomen kehityspolitiikan linjat suunnataan ottamalla huomioon ajankohtainen kansainvälinen ja kansallinen tilanne, tilanne kehitysmaissa, YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030:n tavoitteet, sitova ilmastosopimus sekä pakolaistilanne. Kehityspolitiikan keskeisenä tavoitteena on ihmisoikeuksien toteutuminen ja köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentäminen. Suomi lisää tukeaan vähiten kehittyneille ja hauraille valtioille sekä suuntaa aiempaa enemmän voimavaroja pakolaisuuden lähtö-, vastaanotto- ja kauttakulkumaihin.

Kehityspolitiikassa painottuvat erityisesti naisten ja tyttöjen oikeudet sekä kehitysmaiden omien talouksien vahvistaminen työpaikkojen, elinkeinojen ja hyvinvoinnin lisäämiseksi. Painopisteisiin kuuluvat myös yhteiskuntien demokraattisuus ja toimintakyky sekä ruoan, veden ja energian saatavuus ja luonnonvarojen kestävä käyttö. Suomi painottaa tuettavien maiden omia kansallisia kehityssuunnitelmia ja panostaa sellaiseen kehitysyhteistyöhön, jossa suomalaisella osaamisella ja rahoituksella on erityistä merkitystä ja tarvetta.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta katsoo, että kehityspolitiikan painopistealueet tukevat pitkäjänteisesti Suomen aiempia kehityspolitiikan tavoitteita. Valiokunta pitää tärkeänä, että kaiken kehityspolitiikan toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan Suomen arvot ja periaatteet sekä Suomen kansainväliset velvoitteet riippumatta siitä millä alalla, missä ja kenen toimesta kehityspolitiikkaa tai -yhteistyötä harjoitetaan.

Valiokunta pitää tuen suuntaamista vähiten kehittyneisiin ja hauraisiin valtioihin hyvänä linjauksena, mutta kiinnittää huomiota siihen, että kohdemaan talouden tilasta kertovat luvut, kuten BKT, eivät aina anna oikeaa kuvaa avun tarpeesta kohdemaan väestön keskuudessa. Nopeasti kasvavien talouksien maissa, kuten esimerkiksi Keniassa, tuloerot ovat usein suuret ja väestön keskuudessa on edelleen äärimmäistä köyhyyttä maan talouden myönteisestä kehityksestä huolimatta. Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomen kehityspolitiikassa ja avun kohdentamisessa tämä otetaan huomioon.

Valiokunta pitää demokratian kehittämisen kokonaisuutta tärkeänä ja korostaa yhteiskunnan rakenteiden merkitystä muiden kehitystavoitteiden saavuttamisessa. Toimiva julkinen hallinto, riippumaton oikeuslaitos, palveluja rahoittava verotus ja kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen muodostavat perustan koko yhteiskunnan kehitykselle. Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota

korruption kitkemisen tärkeyteen. Korruptio on monessa kehitysmaassa yleinen ja suuri ongelma, mikä haittaa ja hidastaa yhteiskunnan kehittymistä ja vaikeuttaa kehitystyötä kaikilla tasoilla.

***Kansalaisjärjestöt kehitysyhteistyössä***

Suomi toteuttaa kehitysyhteistyötä aiempaa niukemmin määrärahoin ja henkilöresurssein. Osana julkisen talouden sopeutustoimia kehitysyhteistyön määrärahoja leikataan vuodesta 2016 alkaen 200 miljoonalla eurolla. Lisäksi hallitus on päättänyt lopettaa päästöhuutokauppatulojen ohjaamisen kehitysyhteistyöhön, mikä myös vähentää kehitysyhteistyöhön käytettävien varojen määrää merkittävästi.

Määrärahojen vähenemisen lisäksi myös niiden kohdentamisessa tapahtuu merkittäviä muutoksia. Hallitusohjelman linjausten mukaan 130 miljoonan euron osuus lahja-avusta siirretään laina- ja pääomasijoitusmuotoiseksi ja ohjataan vastuullisten yritysten kautta kehittyviin maihin. Kehitysavun leikkaukset kohdistuvat varsinaiseen kehitysyhteistyöhön (330 miljoonaa euroa) ja lisäys kohdentuu laina- ja pääomasijoituksiin (130 miljoonaa euroa). Kehitysrahoituksen kohdentamisen muutos perustuu tavoitteeseen nostaa kehitysmaiden oman yksityissektorin vahvistaminen kehityspolitiikan ytimeen. Tässä työssä on tarpeen hyödyntää suomalaisten yritysten osaamista, ja yritysten osallistuminen edellyttää niille suunnatun kehitysrahoituksen lisäämistä.

Määrärahaleikkaukset merkitsevät kansalaisjärjestöille myönnetyn tuen huomattavaa vähenemistä. Kansalaisjärjestöjen osuus Suomen kehitysyhteistyön kokonaisuudesta on ollut viime vuosina 11—14,5 prosenttia. Vuonna 2015 ulkoasianministeriö tuki 160 suomalaisen kansalaisjärjestön ja säätiön kehitysyhteistyötä noin 114 miljoonalla eurolla. Vuonna 2016 tuki laskee noin 65 miljoonaan euroon leikkauksen ollessa 43 prosenttia.

Valiokunta pitää määrärahojen kohdentamista yritysten kautta ymmärrettävänä. Valiokunta pitää kuitenkin valitettavana, että monien järjestöjen määrärahojen leikkaukset toteutettiin niin nopealla aikataululla, että ne eivät ehtineet sopeuttaa toimintaansa. Niinpä monia hankkeita ja ohjelmia jouduttiin keskeyttämään ja joissakin kohteissa toiminta lopettamaan kokonaan. Valiokunta toteaa, että näin merkittävät muutokset tulisi toteuttaa vähitellen, jotta hankkeita ei jouduttaisi ajamaan alas hallitsemattomasti.

Valiokunta korostaa kansalaisjärjestöjen toiminnan omintakeisuutta ja huomauttaa, että niiden toiminnalla vaikutetaan ja saadaan aikaan tuloksia nimenomaan sellaisilla aloilla, alueilla ja sellaisten ihmisryhmien keskuudessa, joihin julkisen kehitysyhteistyön keinot ja välineet eivät aina ulotu. Yksityinen sektori ja yritykset, joiden aiempaa aktiivisempaa mukana oloa kehitysyhteistyössä valiokunta sinänsä pitää kestävän kehityksen tavoitteen kannalta tärkeänä, eivät aina korvaa kansalaisyhteisyhteiskunnan toimijoita erityisesti kaikkein köyhimmissä maissa ja heikoimmassa asemassa olevien ihmisten tukemisessa. Valiokunta pitää tärkeänä, että järjestöjen toiminta tällä sektorilla turvataan jatkossakin.

***Sukupuolten välinen tasa-arvo, naisten ja tyttöjen oikeudet***

Sukupuolten välisen tasa-arvon saavuttaminen sekä naisten ja tyttöjen oikeuksien vahvistaminen kuuluvat YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin. Valtioneuvosto on nostanut ne Suomen kehitys-

politiikan painopistealueiden listalla ensimmäiseksi. Valiokunta pitää painotusta erittäin tärkeänä. Suomella on uskottavuutta ja osaamista edistää sukupuolten tasa-arvoa myös kansainvälisesti.

Tasa-arvo ja naisten ja tyttöjen aseman vahvistaminen on kaikkien Suomen painopistealueiden läpileikkaava tavoite. Parantamalla naisten ja tyttöjen oikeuksia, asemaa ja osallistumismahdollisuuksia vahvistetaan samalla koko yhteiskuntaa, ja tasa-arvon toteutuminen edistää tehokkaasti myös muiden kehitystavoitteiden saavuttamista. Valiokunta painottaa, että kaikkien kehityspolitiikan toimijoiden tulee ottaa sukupuolinäkökulma huomioon toiminnassaan ja viedä se käytännön tasolle kaikissa hankkeissa ja kehitysohjelmissa.

Valiokunta tähdentää seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja seksuaalioikeuksien turvaamista niiden laaja-alaisen vaikuttavuuden vuoksi. Naisilla ja tytöillä tulee olla mahdollisuus päättää avioitumisesta, ehkäisystä ja lasten määrästä, koska ne ovat keskeisiä heidän hyvinvoinnilleen ja elämänsä hallinnalle, ja niillä vaikutetaan paitsi naisten ja tyttöjen omaan asemaan myös perhekokoon, väestönkasvuun ja koko yhteisön ja yhteiskunnan kehitykseen. Valiokunta huomauttaa, että ellei väestönkasvua saada hillittyä, se uhkaa tehdä tyhjäksi edistymisen myös muiden tavoitteiden toteuttamisessa.

Lähes puolet maailman väestöstä on alle 25-vuotiaita, ja 1,2 miljardia heistä asuu kehitysmaissa. Heidän koulutuksellaan, terveydellään, lasten hankinnallaan sekä mahdollisuuksillaan työllistyä on ratkaiseva merkitys kestävälle kehitykselle. Valiokunta pitää tärkeänä, että kehityspolitiikan toimeenpanossa kiinnitetään erityistä huomiota nuorten oikeuksiin saada koulutusta sekä asiallista ja riittävää seksuaaliskasvatusta ja terveyspalveluja.

Kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyö on merkittävä osa Suomen kehityspolitiikkaa. Valiokunta pitää Suomen tavoitteiden kannalta valitettavana, että monet järjestöt ovat rahoituksen vähentyessä joutuneet keskeyttämään myös naisten ja tyttöjen aseman parantamiseen suunnattuja ohjelmia siellä, missä yritykset eivät toimi, kuten esimerkiksi koulutuksen, seksuaaliterveyden edistämisen ja humanitaarisen avun puolella. Järjestöt ovat muun muassa tukeneet seksuaalista väkivaltaa kokeneiden naisten sosiaalista ja taloudellista toipumista ja luoneet toimeentulomahdollisuuksia sodasta toipuvissa yhteisöissä perustamalla niihin ammatillista koulutusta tarjoavia koulutuskeskuksia entisille lapsisotilaille ja muuten heikossa asemassa oleville nuorille.

Valiokunta pitää laadukasta koulutusta oleellisen tärkeänä niin tytöille kuin pojillekin. Hyvällä koulutuksella ja ammattiin oppimisella luodaan perusedellytykset työllistyä ja osallistua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Useissa kehitysmaissa lapset pääsevät kyllä kouluun, mutta koulutuksen taso on heikko. Suomi on koulutusosaamisen huippumaa, ja Suomella olisi valiokunnan näkemyksen mukaan kykyä tarjota kehitysmaille apua koko koulutusjärjestelmän kehittämiseen, mutta erityisesti ammatillisen koulutuksen edistämiseen. Valiokunta katsoo, että koulutusviennin osuuden lisäämistä Suomen kehitysavussa tulisi harkita.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan joissakin kehitysmaissa ammatillista koulutusta pyritään lisäämään, koska ammatillisesti koulutetuista ihmisistä on tarkoitus tehdä vientituote. Koulutettujen, maasta muuttaneiden kansalaisten odotetaan myöhemmin auttavan maataan mm. lähettämällä ulkomailta kotimaahan jääneille perheilleen rahaa. Valiokunta painottaa, että amma-

tillista koulutusta tulee suunnata kohdemaan oman osaamistason lisäämiseen ja kehityksen tukemiseen niin, että tuetaan avun saajan oman toiminnan kehittämistä.

***Vastuulliset yritykset ja ihmisarvoisten työpaikkojen edistäminen***

YK:n uudet kestävän kehityksen tavoitteet pyrkivät poistamaan köyhyyden maailmasta mm. edistämällä kaikkia koskevaa, kestävää talouskasvua, täyttä ja tuottavaa työllisyyttä sekä ihmisarvoisten työpaikkojen luomista. Tämä Agenda 2030:n kahdeksas alatavoite on noussut painopistealueeksi myös valtioneuvoston uudessa kehityspoliittisessa selonteossa, mitä valiokunta pitää tärkeänä ja hyvänä linjauksena.

Valiokunta tukee selonteon näkemystä siitä, että elinkeinojen ja uusien työtilaisuuksien luominen vaatii kehittyvien maiden oman yksityisen sektorin ja elinkeinotoiminnan vahvistamista ja yritystoiminnan kehittämistä ja että kehityshankkeissa avun saajan pitää päästä itse osalliseksi kehittämään omaa osaamistaan ja toimintaansa. Valiokunta korostaa, että suomalainen osaaminen ja suomalaiset yritykset tulee nähdä tässä toiminnassa tärkeinä kumppaneina ja että yrityksiä tulee kannustaa hakeutumaan aktiivisesti Suomen rahoittamiin kehitysohjelmiin ja tarjoamaan kehitysmaiden markkinoille kehitystä tukevia, kaupallisesti kannattavia ratkaisuja.

Yritysten osallistumista kehitysyhteistyöhankkeisiin vahvistetaan lisäämällä merkittävästi panostusta muun muassa Finnfundiin. Se tukee kehityshankkeita, joissa on Suomelle tärkeä päämäärä tai suomalaisyritys. Valiokunta kannattaa Finnfundin toiminnan kehittämistä ja katsoo, että kehityksen edistäminen ja suomalaisen työn tukeminen yhdistyvät Finnfundin toiminnassa hyvällä tavalla. Valiokunta painottaa, että rahanjaon Finnfundin sisällä tulee noudattaa Suomen kehityspolitiikan linjauksia ja painopistealueita ja että rahoitusta ohjataan hankkeisiin, jotka lisäävät työtä ja tasa-arvoa kaikkein köyhimmillä alueilla.

Valiokunta painottaa, että Suomen kehitysyhteistyön kulmakiveksi nostetun ihmisoikeusperustaisuuden tulee toteutua myös yksityisen sektorin kehitysohjelmissa. Jotta ohjelmien tuella syntyvät työtilaisuudet olisivat ihmisarvoisia, tulee jokaisen julkista rahoitusta saavan varmistaa myös Kansainvälisen työjärjestön ILO:n vahvistamien työelämän perusoikeuksien toteutuminen ja työterveyttä ja -turvallisuutta koskevien sopimusten noudattaminen toiminnassaan.

Valiokunta pitää tärkeänä kehittää järjestöjen ja yritysten sekä yrityksiä rahoittavien tahojen, kuten Finnfundin, yhteistyötä. Esimerkiksi työelämäasioissa SASK:n ja Finnwatchin osaamista ja kokemusta tulisi hyödyntää rahoitusinstrumenttien käytössä sekä yritysten vastuullisen toiminnan kehittämisessä. Lisäksi Finnfund ja kansalaisjärjestöt voisivat kehittää yhteistyötään esimerkiksi siten, että Finnfund voisi sijoittaa kohteisiin myös järjestöjen kautta. Hyvällä yhteistyöllä voidaan yhdistää toimijoiden toisiaan täydentävä osaaminen kaikilta kehitystyön osa-alueilta ja saavuttaa kestäviä, sekä kohdemaita että Suomea ja suomalaisia yrityksiä tukevia ratkaisuja.

Suomi painottaa kehityspolitiikassa myös ruokaturvaa, veden ja energian saatavuutta sekä luonnonvarojen kestävää käyttöä. Tavoitteena on uusiutuvan energian osuuden lisääminen sekä fossiilisen polttoaineen käytön vähentäminen. Uusiutuvien luonnonvarojen ja ekosysteemien, kuten metsien ja vesistöjen, kestävää hoitoa ja käyttöä sekä suojelua pyritään samalla lisäämään. Ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia vastaan toimitaan kiireellisesti.

Valiokunta korostaa, että globaalit ympäristöongelmat, kuten ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuuden väheneminen, vaikuttavat elinmahdollisuuksiin koko maapallolla. Väestönkasvu ja elintason nousu kehitysmaissa ja kehittyneiden maiden kulutustottumukset lisäävät paineita luonnonvarojen hyödyntämiseen. Valiokunta katsoo, että Suomen tulee kaikessa toiminnassa tukea kestävää kehitystä ja voimavaroja on suunnattava kestävän kehityksen ja ympäristön tilan heikkenemisen keskeisiin haasteisiin.

YK:n ympäristöohjelma UNEP edistää kansainvälisen ympäristölainsäädännön kehittämistä ja tukee kehitysmaiden pyrkimyksiä siirtyä ekologiseen talouteen. UNEP tarjoaa maapallon ympäristöongelmiin ratkaisuksi vihreää taloutta, joka suosii uusiutuvaa energiaa ja vihreää teknologiaa, mikä tuottaa talouskasvun lisäksi ympäristöpolitiikan tavoitteiden kannalta sopusoinnussa olevia työpaikkoja.

Suomi on kestävän kehityksen ja vihreän teknologian edelläkävijä. Valiokunnan saaman asiantuntijalausunnon mukaan UNEP näkee suomalaisella osaamisella olevan valtavia mahdollisuuksia tukea ilmastonmuutoksen hillintää ja kestävää kehitystä ja osallistua vihreän teknologian käyttöönottoon kehitysmaissa ja luoda uusia markkinamahdollisuuksia myös maailmanlaajuisesti.

Suomi on säästösyistä vähentänyt merkittävästi tukea useille YK:n järjestöille, kuten UNEPille. Valiokunta pitää tätä valitettavana ja katsoo, että Suomen oman työllisyyden ja talouden kehityksen vuoksi on Suomen etu tukea UNEPia sen pyrkimyksissä edistää vihreää taloutta kehitysmaissa.

***Vaikuttavuus ja raportointi***

Selonteon mukaan kehityspolitiikan tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta parannetaan. Tietoon perustuvaa päätöksentekoa sekä riskien hallintaa vahvistetaan entisestään, ja tulosten ja vaikutusten mittaamista, raportointia ja arviointia kehitetään.

Kehitysyhteistyörahoitusta saavien järjestöjen rahankäytön ja talouden valvonta toteutuu jo tällä hetkellä varsin tiukan raportointikäytännön ja mm. kansainvälisten tilintarkastustoimistojen suorittaman valvonnan kautta. Nyt kun valtioneuvosto on hallitusohjelman mukaisesti linjannut, että Suomen kehitysrahoituksen painopistettä siirretään laina- ja pääomasijoitusmuotoiseksi ja ohjataan vastuullisten yritysten kautta kehittyviin maihin, valiokunta pitää tärkeänä, että muuttuneessa tilanteessa samat raportointivaatimukset koskevat kaikkia kehitysrahoitusta saavia toimijoita, niin rahoittajia, järjestöjä kuin yrityksiä ja yhteisöjäkin. Kaikkien toimijoiden vaikuttavuutta on myös arvioitava järjestelmällisesti.

Valiokunta painottaa Finnfundin toiminnan vaikuttavuuden seurantaa ja arviointia. Rahoittajan toiminnan tulee olla avointa ja läpinäkyvää. Lisäksi valiokunta korostaa, että rahoitusinstrumenttien kehittämisessä tulee erityistä huomiota kiinnittää tuloksellisuusindikaattoreihin ja siihen, että ne soveltuvat kunkin hanketoiminnan luonteeseen ja mittaavat aidosti toivottuja kehitysvaikutuksia.

**Valiokunnan lausunto TyVL 1/2016 vp**

## VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

*että ulkoasiainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.*

Helsingissä 31.3.2016

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tarja Filatov sd
varapuheenjohtaja Heli Järvinen vihr
jäsen Anders Adlercreutz r
jäsen Juho Eerola ps
jäsen Pertti Hakanen kesk
jäsen Hannakaisa Heikkinen kesk
jäsen Reijo Hongisto ps
jäsen Anna Kontula vas
Leena Meri ps (osittain)
jäsen Merja Mäkisalo-Ropponen sd
jäsen Eero Suutari kok
jäsen Martti Talja kesk
jäsen Juhana Vartiainen kok
jäsen Eerikki Viljanen kesk
varajäsen Antero Laukkanen kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjaana Kinnunen

## ERIÄVÄ MIELIPIDE

### Perustelut

Hallituksen leikkaukset ja uudelleenkohdennukset kehitysyhteistyömäärärahoihin ovat eettisesti kestämättömiä ja toiminnallisesti järjettömiä. Ne vaikeuttavat merkittävästi selonteon sinänsä ansioikkaiden tavoitteiden toteuttamista, vähentävät rahoituksen läpinäkyvyyttä ja vahingoittavat Suomen mainetta.

### *Mielipide*

Edellä olevan perusteella esitän,

että ulkoasiainvaliokunta ottaa edellä mainitun huomioon.

Helsingissä 31.3.2016

Anna Kontula vas